

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-3>

УДК 339.92

Крачок Л.І.

Всеукраїнський журнал «Прибуткове свинарство»

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ: СУТНІСТЬ, СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті розглянуто підходи до трактування сутності міжнародного науково-технічного співробітництва та визначено, що найчастіше це питання розглядається як один із способів міжнародних зв'язків, при яких країни взаємодіють, спільно виготовляючи або торгуючи високотехнологічною продукцією, а також передаючи нові технології. Визначено суб'єкти та шляхи здійснення міжнародної науково-технічного співпраці в аграрній сфері України. Проаналізовано стан і форми реалізації міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері. Відповідно до цього, запропоновано такі міжнародні зв'язки розглядати у розрізі національного, інституційного та індивідуального рівня залежно від учасників та завдань співробітництва. Запропоновано авторське трактування суті міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері, а також окреслено вигоди від його реалізації, зокрема можливість підвищення інноваційності та технологічності виробництва та підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і галузі загалом.

Ключові слова: міжнародне науково-технічне співробітництво, міжнародні зв'язки, міжнародні угоди, аграрна сфера, сільське господарство, наука, інноваційна діяльність.

Krachok Lyudmyla

Magazine "Profitable Pig Production"

THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL COOPERATION IN THE AGRICULTURAL SECTOR: SIGNIFICANCE AND FEATURES

Summary. The article considers the approaches to the interpretation of the essence of international scientific and technical cooperation and determines that this issue is most often considered as one of the ways of international relations in which countries interact by jointly producing or trading high-tech products and transferring new technologies. The subjects and ways of realization of the international scientific and technical cooperation in the agrarian sphere of Ukraine are defined. The state and forms of realization of the international scientific and technical cooperation in the agrarian sphere are analyzed. The main forms of international cooperation in the agricultural sphere are revealed, there are: bilateral intergovernmental and interdepartmental agreements/memoranda of cooperation; framework programs of cooperation of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine with international organizations; technical support programs and grants implemented jointly with the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine; bilateral agreements between NAAS of Ukraine and national academies of other countries; participation of institutions of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine and other higher educational institutions of agrarian orientation in international grants, joint competitions of research works, conferences, symposiums, international programs, etc.; projects of the United States Agency for International Development (USAID); grants for agricultural organizations from international organizations; international internship and scholarship programs for students and graduate students; in-service training programs for scientists and international exchange programs for employees; study trips and internship programs for agricultural workers; specialized seminars, conferences, congresses, exhibitions, etc. Accordingly, it is proposed to consider such international relations in terms of national, institutional and individual levels, depending on the participants and objectives of cooperation. The author's interpretation of the essence of international scientific and technical cooperation in the agricultural sphere is offered, as well as the benefits from its implementation are outlined, in particular the possibility of increasing innovation and manufacturability and increasing the competitiveness of individual enterprises and the industry as a whole.

Keywords: international scientific and technical cooperation, international relations, international agreements, agricultural sector, agriculture, science, innovation.

Постановка проблеми. В умовах постіндустріальної економіки зростає роль науки та високих технологій як ключового чинника забезпечення глобальної конкурентоспроможності як держав, так окремих галузей економіки. Тому подальший розвиток економіки України, зокрема локомотива національної економіки – аграрної сфери, можливий лише на основі успішного поєднання всіх елементів інноваційної діяльності: науки, техніки, технології та виробництва. Цей процес має ґрунтуватися переважно на досягнен-

нях науково-технологічно-технічного прогресу, визначальна роль в якому належить розвитку науки та міжнародної кооперації з питань інноваційної діяльності, що відкриває доступ до передових світових технологій виробництва. Проте Україна, зокрема агросектор, ще не достатньо інтегрована в процес міжнародного науково-технічного співробітництва, що вимагає проведення детальніших досліджень щодо визначення сутності та особливостей міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері з метою по-

шуку шляхів активізації останнього та розвитку сільського господарства загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Міжнародне науково-технічне співробітництво досліджували як вітчизняні, так й іноземні науковці. Проте в науковій літературі немає єдиного визначення сутності міжнародного науково-технічного співробітництва, адже науковці використовують різні підходи до вивчення цього явища, акцентують увагу на протилежних його аспектах. Найрозповсюдженіший підхід до визначення суті міжнародного науково-технічного співробітництва передбачає, що вона розкривається шляхом перерахування видів науково-технічної діяльності. Так, більшість дослідників А.П. Белов [1], І.І. Дахно [2, с. 196], К.А. Задумкін, С.В. Терєбова [3, с. 15], М. Шуллер і Ф. Грубер [4, с. 35], Ю.М. Колосов і В.І. Кузнецов [5, с. 783] та ін. погоджуються, що таке співробітництво включає обмін науковими досягненнями, досвідом, загальною науково-технічною інформацією, підготовку кадрів, спільні наукові-технічні розробки та реалізацію науково-технічних проектів у широкому розумінні (виконання робіт, вирішення задач, реалізація процесів тощо).

В.С. Білозубегко [6, с. 77], А.С. Буров [7], Н.О. Горін [8], Г. Менш [9], Д.О. Михайлова [10] та ін. також акцентують увагу не тільки на сферах безпосереднього виконання науково-технічних робіт, а на суб'єктному складі співробітництва (уряди, фірми, організації та індивідууми), сфері здійснення (два або більше регіони) та зв'язку з виробничими факторами. Узагальнюючи існуючі підходи до трактування суті науково-технічного співробітництва на міжнародному рівні, його можна вважати міжнародними відносинами різних суб'єктів науково-технічної діяльності.

І.Є. Павлік, Н.А. Цимбаліста [11, с. 63–69; 12, с. 241–245] досліджували лише окремі питання двостороннього співробітництва в аграрній сфері, приділяючи незначну увагу окремим питанням співпраці України з різними країнами.

Водночас, незважаючи на досить високий рівень розробки проблеми функціонування міжнародного співробітництва, залишається малодослідженим питання щодо сутності та специфічних особливостей останнього у аграрній сфері.

Мета статті полягає у визначенні сутності, особливостей та форм міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарське виробництво є однією з ключових галузей національної економіки, яка забезпечує як продовольчу, так й економічну безпеку країни, активно конкуруючи на світовій арені. Однак в умовах глобалізаційних процесів, щоб відповідати зростаючим вимогам міжнародного ринку аграрна сфера повинна розвиватися шляхом запровадження нових технологій виробництва, пошуку нових ринків збуту продукції, удосконалення власної організаційної структури, розвитку аграрної науки та залучення інвестицій у перспективні інноваційні проекти. Всі ці процеси потребують міжнародної кооперації, яка б сприяла підвищенню рівня інноваційності та технологічної озброєності сільськогосподарського виробництва, що не можливо без налагодження

міжнародного науково-технічного співробітництва України в аграрній сфері.

Суть міжнародного науково-технічного співробітництва у науковій літературі (табл. 1) розглядається як один із способів міжнародних зв'язків, при яких країни взаємодіють, спільно виготовляючи або торгуючи високотехнологічною продукцією, а також передаючи нові технології. Проте такі зв'язки в аграрній має специфічний характер, оскільки, учасниками міжнародних зв'язків може виступати досить широке коло учасників, значна частина яких не є суб'єктами науково-технічної діяльності, а лише реципієнтами інновацій.

Відтак, суб'єктами міжнародного науково-технічного співробітництва в Україні найчастіше виступають:

- підрозділи Національної академії наук України та інших науково-дослідних інститутів;
- вищі навчальні заклади аграрного спрямування;
- міжнародні організації;
- держава в особі міністерств та відомств;
- профільні аграрні асоціації та об'єднання;
- сільськогосподарські підприємства;
- науковці та дослідники;
- окремі особи, що беруть участь в навчальних програмах, виробничому стажуванні тощо.

У ст. 66 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [17] зазначено, що міжнародне наукове та науково-технічне співробітництво, у тому числі й в аграрній сфері, здійснюється шляхом:

- 1) проведення спільних наукових досліджень, технічних і технологічних розробок на основі кооперації, спільних науково-технічних програм;
- 2) проведення досліджень та розробок за спільними координаційними угодами;
- 3) виконання робіт, передбачених угодою, однією із сторін якої є організація іноземної держави або міжнародна організація;
- 4) проведення спільних досліджень та розробок з міжнародними колективами спеціалістів, міжнародними інститутами та спільними підприємствами, використання права власності на науковий та науково-технічний (прикладний) результат на основі договорів між суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності;
- 5) взаємного обміну науковою та науково-технічною інформацією, використання об'єднаних міжнародних інформаційних фондів, банків даних;
- 6) проведення міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів;
- 7) взаємного обміну науковими, науково-технічними та науково-педагогічними кадрами, студентами і аспірантами, а також спільної підготовки спеціалістів;
- 8) участі у міжнародних наукових програмах, зокрема в рамкових програмах Європейського Союзу з досліджень та інновацій.

Разом із тим, наразі найтипівішими формами міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері є:

- двосторонні міжурядові та міжвідомчі угоди/меморандуми про співпрацю. Засади міжнародного науково-технічного співробітництва передбачені у чинних двосторонніх угодах Уряду України з Урядом Ізраїлю (від 22.12.2015 р.) та Урядом Туркменістану (від 20.10.2017 р.). Вод-

Дефініції поняття «міжнародне науково-технічне співробітництво»

Автор	Визначення
І. Дахно [2]	Одна з форм міжнародної економічної співпраці, що охоплює торгівлю ліцензіями, спільні наукові розробки, реалізацію великих технічних проектів, будівництво підприємств та інших об'єктів, геологорозвідувальні роботи, підготовку національних кадрів, обмін загальною науково-технічною інформацією тощо.
Т. Черницька [13]	Форма міжнародних економічних відносин, що полягає у здійсненні спільної діяльності резидентів різних країн у науково-технічній та інноваційно-технологічній сферах, передбачаючи співробітництво як на етапі отримання науково-технічних і фундаментальних знань, так і під час комерціалізації інновацій, і здійснюється суб'єктами державного та приватного сектору на дво- та багатосторонній основі, а його складовими є: міждержавне науково-технічне й міжнародне інноваційно-технологічне співробітництво.
В. Білозубенко [6, с. 77]	Це новий глобально-цивілізаційний рівень партнерства, що охоплює спільне генерування, обмін та використання нових знань і технологій.
С. Войтко [14, с. 49]	Один із шляхів взаємодії між країнами у процесі міжнародної торгівлі наукомісткою, високотехнологічною продукцією та передачі технологій.
К. Семенов [15]	Співробітництво, що здійснюється у вигляді спільних програм науково-дослідницьких і проектно-конструкторських робіт шляхом об'єднання наукових, фінансових і матеріальних ресурсів, створення спільних науково-дослідницьких груп фахівців чи організацій.
І. Горін [8, с. 31]	Форма міжнародних економічних відносин і система економічних зв'язків у сфері перетину науки, техніки та виробництва, що існує на основі спільних, наперед вироблених та узгоджених намірів, закріплених у міжнародних економічних угодах.
Д. Михайлова [10, с. 126]	Один із дієвих й ефективних засобів інтеграції України в європейський та світовий економічний і технологічний простір.
А. Буров [7]	Оснований на міжнародному поділі праці обмін науково-технічними досягненнями (результатами досліджень, проектування, конструювання, винахідництва, виробничого досвіду), а також обмін послугами та фахівцями.
М. Шюллер, Ф. Грубер [4]	Міжнародні партнерські відносини в галузі науки та технології, що надають науково-дослідним інститутам і науковцям доступ до найсучасніших досліджень, а також дозволяють урядам обмінюватися кращими практиками у сфері досліджень та розробок.
О. Гашутіна [16, с. 263]	Науково-технічне співробітництво – важлива складова всього комплексу міжнародних економічних відносин держави, що дає можливість оптимізувати прийняття будь-яких державних рішень і сприяє підвищенню конкурентоспроможності держави.

Джерело: узагальнено автором

ночас, однією із останніх двосторонніх міжвідомчих домовленостей є Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством з питань зміни клімату та захисту навколишнього середовища Об'єднаних Арабських Еміратів щодо співробітництва у сфері сільського господарства та безпечності харчових продуктів від 20 лютого 2019 р. [18]. Зокрема, у документі передбачено окремі пункти щодо науково-технічного співробітництва: 1) обмін досвідом, інформацією, кращими практиками та сучасними технологіями у сфері сільського господарства, тваринництва та безпечності харчових продуктів; 2) технічне співробітництво, зокрема, з питань селекції тварин, добрив, іригації, меліорації та управління земельними ресурсами; 3) дослідження в галузі сільського господарства, з метою пошуку інноваційних рішень проблем, пов'язаних із сільськогосподарським сектором; 4) сприяння розширенню можливостей співпраці у приватному секторі держав у сфері агропромислового комплексу, у тому числі, тваринництва; 5) проведення навчання для спеціалістів з питань сільського господарства, тваринництва та безпеки харчових продуктів.

– *рамкові програми співробітництва Міністерства аграрної політики та продовольства України з міжнародними організаціями.* Показовою є співпраця Мінагрополітики та Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) – Рамкова програма співробітництва для

України на 2016-2019 роки, мета якої – допомога у впровадженні міжнародного передового інноваційного досвіду та впровадження міжнародних стандартів у чотирьох пріоритетних напрямках: 1) бізнес клімат і політики, а також встановлення стабільної правової основи; 2) земельна реформа та продовольча безпека; 3) аграрно-продовольчий ланцюг виробництва та доступ до продовольчих ринків; 4) навколишнє середовище та управління природними ресурсами, включаючи лісове та рибне господарство [19].

– *програми технічної підтримки та гранти, реалізовані спільно з Мінагрополітики.* На сьогодні за підтримки ФАО в Україні реалізується 14 проектів технічної допомоги, 4 з них спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР). Значна частина проектів пов'язана з наданням технічної допомоги з питань розвитку сільського господарства та сільських територій; вдосконаленні системи якості й безпечності харчової і сільськогосподарської продукції та гуртових ринків, експорт продукції садівництва, консолідації земель, посилення можливостей національної фітосанітарної системи, а також є гуманітарні проекти ФАО в Східних регіонах України [20].

– *двосторонні угоди між НААН України та національними академіями інших країн світу.* Частково Партнерство Академії щодо різних сфер дослідження охоплює 82 країни Європи та світу, зокрема Білорусі, Сербії, КНР.;

– *участь установ Національної академії аграрних наук України та інших вищих на-*

вчальних закладів аграрного спрямування у міжнародних грантах, спільних конкурсах науково-дослідних робіт, конференціях, симпозиумах, у міжнародних програмах тощо. Приміром, у 2019-му наукові установи НААН співпрацюють з установами і організаціями з понад 60 країн Європи та світу, беруть участь у програмі «Горизонт 2020». У рамках цього виконано близько 350, 35 грантів від європейських та світових міжнародних центрів. У міжнародних презентаційних заходах та у стажуванні беруть участь щороку до 400 та 50 науковців, відповідно [21].

– *Проекти від Агентства США з міжнародного розвитку (United States Agency for International Development, USAID)*. Станом на 2020 р. чинні: Проект «Підтримка розвитку сільського господарства та сільських територій» (7 серпня 2016 року – 3 липня 2020 року). Передбачається, що Проект сприятиме зростанню конкурентоздатності аграрного сектору, надаючи допомогу аграрним МСП у впровадженні міжнародних стандартів якості та безпечності продукції. Ще одним завданням проекту є підтримка розвитку сільських територій на основі розширення можливостей громадян для працевлаштування й отримання доходів, а також надання допомоги визначеним територіальним громадам у розробці реальних стратегій розвитку місцевої економіки, що стимулюватимуть її зростання.

Проект «Кредитні ресурси для сільськогосподарських виробників» (25 серпня 2016 року – 24 серпня 2020 року) – спрямований на підтримку стійкого економічного зростання на широкій суспільній базі завдяки розбудові спроможності українських кредитних спілок до розширеного кредитування с/г виробників, що дозволить створити нові робочі місця для мешканців сільських територій та поліпшити їхні можливості для отримання доходів.

Проект «Аграрний розвиток» (АГРО) (15.11.2019 р. – 14.01.2024 р.), мета якого полягає у прискоренні економічного розвитку тих сільських територіальних громад України, які відчувають найбільшу потребу у зростанні економіки. Планується, що на макрорівні результатами проекту стануть: зростання доходів малих і середніх підприємств (МСП) агросектору; розширення доступу аграрних МСП до фінансових ресурсів; створення справедливого та прозорого ринку земель с/г призначення (земельна реформа); зниження корупції в аграрному секторі [22].

– *гранти між профільними аграрними організаціями та міжнародними організаціями*. Продовольча сільськогосподарська організація ООН (ФАО) та Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) активно пропонують гранти для профільних галузевих організацій у сфері тваринництва та птахівництва, садівництва тощо з метою підтримки розвитку агропродовольчої сфери шляхом надання кредитів та дорадчих послуг агробізнесу, а також проектам технічної співпраці.

Так, в останні роки ФАО, ЄБРР, Асоціація «Свинарі України» спільно реалізували проекти «Підвищення обізнаності про африканську чуму свиней в Україні (I і II етап)» та «Розвиток саморегулювання в агробізнесі в Україні». За цей час спільними зусиллями ФАО та ЄБРР було здійснено дослідження споживчих переваг

українців щодо свинини, розроблено стратегію розвитку галузі в Україні та стандарт «Класифікація туш свиней», організовано низку навчальних заходів як національного масштабу (Всеукраїнський форум «Подолання основних бар'єрів та стратегія розвитку вітчизняного свинарства»), так і регіонального – навчання для фахівців ветеринарної медицини Держпродспоживслужби та свиногосподарств (симуляційні вправи з реагування на африканську чуму свиней) та студентів аграрних вищих навчальних закладів (практика діагностики свинини на наявність вірусу африканської чуми свиней).

У молочному скотарстві, наприклад ФАО та ЄБРР спільно з Асоціацією виробників молока (АВМ) надають фінансову підтримку українським молочним фермам з метою створення кооперативу та розвитку бізнесу. До того ж Консультаційний центр АВМ у 2018 р. отримав грантову підтримку на розвиток центрів ветеринарного обслуговування з метою розширення географії сучасної ветеринарної підтримки господарств.

Також ЄБРР реалізується програма з підтримки малого та середнього бізнесу (надання прямих дорадчих послуг), що реалізується за фінансової підтримки EU4BUSINESS тощо.

– *програми стажування та лекцій для студентів та аспірантів за кордоном*. Зокрема діють програми співпраці з ЄС, США, Ізраїлем. Популярними є: Global UGRAD, Fulbright Graduate Student Exchange Program, Fulbright Research and Development Program (FRDP), Erasmus+ та ек.

– *програми підвищення кваліфікації науковців та програми міжнародного обміну для працівників вищих навчальних закладів та наукових установ*. Найбільше цей напрям співробітництва розвинений у США: Fulbright Scholar Program, Fulbright Specialist Program, U.S. Fulbright Scholar Program.

– *навчальні поїздки та програми стажування працівників сільськогосподарських підприємств у передових господарствах США, Канади, Данії, Нідерландів, Фінляндії, Німеччини, Польщі, Австралії та інших країнах*.

– *спеціалізовані семінари, конференції, конгреси, виставки тощо* за участі передових фахівців міжнародних аграрних компаній, науково-дослідних центрів з одного боку та працівників сільськогосподарських підприємств з іншого.

– *інші не заборонені законодавством форми міжнародного науково-технічного співробітництва*.

Таким чином, зважаючи на таку практику, міжнародне науково-технічне співробітництво в аграрній сфері пропонуємо розглядати у розрізі трьох рівнів (рис. 1):

1. **Національний**. На цьому рівні державні органи чи національні організації укладають двосторонні та багатосторонні угоди про науково-технічне співробітництво. У його рамках можлива реалізація широкомасштабних наукових проектів, організація спільних міжнародних лабораторій, сприяння розвитку місцевої науки за рахунок досвіду та знань розвиненіших країн.

2. **Інституційний**. Співпраця відбувається між науково-дослідними організаціями (стосується академічних обмінів студентами і/або науковцями) або високотехнологічними компаніями (включає створення крупних міжнародних консорціумів, технологічних спілок, альянсів між

провідними транснаціональними компаніями, спільних підприємств тощо). Головною умовою при цьому є договір між учасниками співробітництва. При цьому наукові установи можуть брати участь у дослідницьких проєктах як у межах своєї країни, так і за кордоном.

3. **Індивідуальний рівень.** Передбачає співпрацю між окремими вченими під час про-

ведення наукових досліджень та набуття ними права інтелектуальної власності на результати цих досліджень; участь працівників сільськогосподарських підприємств у практичному обміні, виробничому стажуванні тощо.

Відповідно вважаємо за доцільне міжнародне науково-технічне співробітництво в аграрній сфері розглядати як систему міжнародних

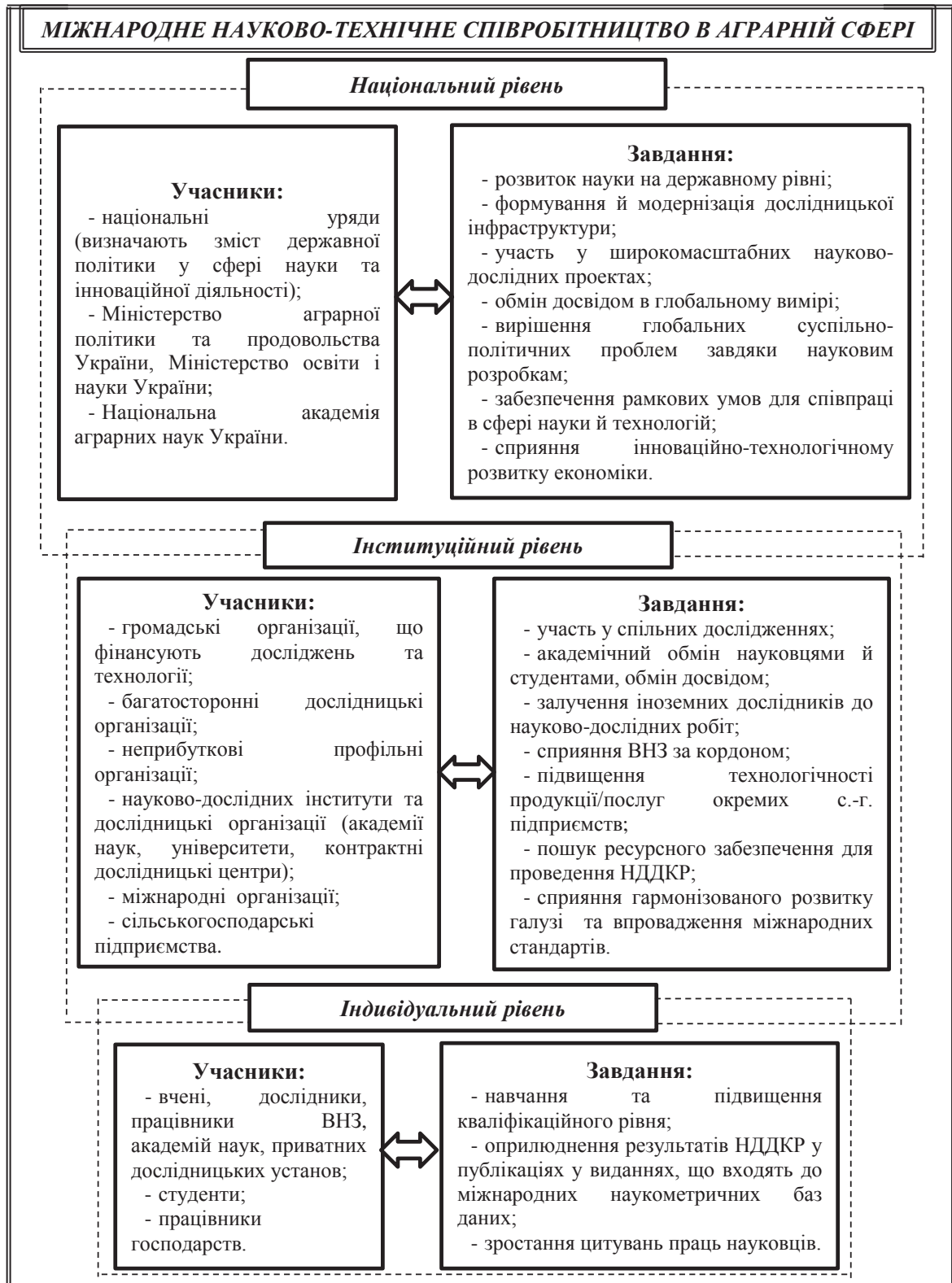

Рис. 1. Рівні міжнародного науково-технічного співробітництва

Джерело: авторська розробка

зв'язків держав чи їх об'єднань, міжнародних організацій, юридичних і фізичних осіб у науково-технічній та інноваційно-технологічній сферах сільськогосподарського виробництва, пов'язаних зі спільним створенням, обміном та використанням нових знань і технологій з метою підвищення інноваційності виробництва та конкурентоспроможності аграрної сфери загалом.

Висновки і пропозиції. Таким чином, міжнародне науково-технічне співробітництво є важливою складовою міжнародних економічних відносин і впливає на як розвиток окремої країни, так і на процес інтернаціоналізації, будучи невід'ємною складовою розвитку економіки, адже дозволяє отримати: вільний обмін даними, інформацією та знаннями; створення спільних дослідних центрів, лабораторій та розвиток дослідницької інфраструктури; оптимізацію ресурсів для ведення науково-дослідних робіт; сприяння у вирішенні суспільно-важливих проблем, у сфері охорони здоров'я, захисту довкілля,

продовольчої безпеки тощо; підвищення кваліфікації науковців і дослідників, зростання їх мобільності; прискорення розвитку науки й підвищення її якості; зростання міжнародної торгівлі та поширення нових технологій; підвищення конкурентоспроможності галузі та окремих підприємств; налагодження політичних та економічних відносин між країнами.

Водночас, нині міжнародне науково-технічне співробітництво в аграрній сфері перебуває на етапі становлення та розвитку, а його реалізація та впровадження науково-технічних розробок та інновацій у виробничий процес ускладнена неналежним інституційним, організаційно-економічним та фінансовим забезпеченням державної політики інноваційного розвитку галузі та національної економіки загалом. Тож, викладене вище дає підстави для подальшого дослідження питання державного регулювання та сприяння міжнародного науково-технічного співробітництва в аграрній сфері України.

Список літератури:

1. Белов А.П. Международное промышленное и научно-техническое сотрудничество: понятие и формы. URL: <http://www.lawmix.ru/comm/6123/>
2. Дахно І.І. Міжнародне економічне право : навчальний посібник, 3-тє вид., перероб. і доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 304 с.
3. Задумкин К.А., Теребова С.В., Гончаров В.В., Колотухин В.А., Никееенко Д.В. Международное научно-техническое сотрудничество: региональный аспект (на примере Северо-Западного федерального округа РФ и Республики Беларусь). Вологда : ИСЭРТ РАН, 2012. 154 с.
4. Schüller, M., Gruber, F. et al. International Science and Technology Cooperation Policies of South East Asian Countries Consultation Paper Prepared for the EU Commission on the Occasion of the First Bi-Regional Science & Technology Policy Dialogue, EU-ASEAN. Paris, 2008. 47 p.
5. Колосов Ю.М., Кузнецов В.И. Международное право. Москва : Междунар. Отношения, 1999. 444 с.
6. Білозубенко В.С. Складові міжнародних науково-технічних зв'язків. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 32. 2010. С. 76–79.
7. Буров А.С. Міжнародний маркетинг : навчальний посібник. Москва : Видавничо-торгова корпорація «Дашков і К°», 2004. 284 с.
8. Горін Н.О. Міжнародне науково-технічне співробітництво як чинник модернізації економіки. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2012. № 3. С. 30–35.
9. Mensch G. Stalemate in Technology – Innovations Overcome the Depression. Cambridge, MA : Ballinger, 1979. 241 p.
10. Михайлова Д.О. Науково-технічне співробітництво в рамках Україна–ЄС як чинник підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т. 19. Вип. 2/1. С. 125–128.
11. Павлік І.Є. Транскордонне співробітництво України і Польщі в аграрній сфері: проблеми та перспективи. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет*. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 3. С. 62–70.
12. Цимбаліста Н.А. Українсько-польське транскордонне співробітництво в аграрній сфері у контексті європейської інтеграції: сучасний стан та перспективи розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2(106). С. 240–247.
13. Чернецька Т.В. Міжнародне науково-технічне співробітництво в умовах глобалізації : автореферат на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2009. 24 с.
14. Войтко С.В. Управління розвитком наукомістких підприємств : монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2012. 280 с.
15. Семенов К.А. Международные экономические отношения : Курс лекцій. Москва : Гардарика, 1998. 336 с.
16. Гашутіна О.Е. Актуальні проблеми інтеграції науково-технічної сфери України у світовий та європейський науково-технічний простір. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 4(43). С. 262–266.
17. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України №848-VIII, редакція від 19.04.2020 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
18. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством з питань зміни клімату та захисту навколишнього середовища Об'єднаних Арабських Еміратів щодо співробітництва у сфері сільського господарства та безпечності харчових продуктів від 20 лютого 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784_001-19
19. Country Programming Framework for Ukraine 2016 to 2019. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2016. 18 p.
20. У Мінагрополітики обговорили стан та подальші напрями співпраці з ФАО / Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-minagropolitiki-obgovorili-stan-ta-podalshi-napryami-sprivrasi-z-fao>
21. Ярослав Гадзало: про 100-річчя НААН, перспективи, здобутки та міжнародне співробітництво Академії / Офіційний сайт Національної академії аграрних наук. URL: <http://naas.gov.ua/slide/yaroslav-gadzalo-pro-100-r-chchu-naan-perspektivi-zdobutki-ta-m-zhnarodne-sp-vrob-tnitstvo-akadem/>
22. Дані офіційного сайту USAID в Україні. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/agriculture>

References:

1. Belov, A.P. (2001). *Mezhdunarodnoe promyshlennoe y nauchno-tekhnycheskoe sotrudnychestvo: ponyatyie y formy* [International industrial and scientific-technical cooperation: the concept and forms of action]. Available at: <http://www.lawmix.ru/comm/6123/>.
2. Dakhno, I.I. (2009). *Mizhnarodne ekonomichne pravo* [International economic law]. Kyiv: Center for Educational Literature.
3. Zadumkin, K.A., Terebova, S.V., Goncharov, V.V., Kolotukhin, V.A., & Nikeyenko, D.V. (2012). *Mezhdunarodnoe nauchno-tekhnycheskoe sotrudnychestvo: rehyonal'nyy aspekt (na prymerе Severo-Zapadnoho federal'noho okruha RF y Respublyky Belarus')* [International scientific and technical cooperation: a regional aspect (on the example of the North-West Federal District of the Russian Federation and the Republic of Belarus)]. Vologda: ISERT RAN. (in Russian)
4. Schüller, M., Gruber, F. et al. (2008). *International Science and Technology Cooperation Policies of South East Asian Countries Consultation Paper Prepared for the EU Commission on the Occasion of the First Bi-Regional Science & Technology Policy Dialogue*, EU-ASEAN, Paris.
5. Kolosov, Yu.M., & Kuznetsov, V.I. (1999). *Mezhdunarodnoye pravo* [International law]. Moskva: Mezhdunar. otnosheniya. (in Russian)
6. Bilozubenko, V.S. (2010) Skladovi mizhnarodnykh naukovo-tekhnychnykh zv'jazkiv [Components of international scientific and technical relations]. *Bulletin of Transport Economics and Industry*, no. 32, pp. 76–79.
7. Burov, A.S. (2004). *Mizhnarodnyy marketynh* [International marketing]. Moscow: Dashkov & Co. Publishing and Trading Corporation. (in Russian)
8. Gorin, N.O. (2012). Mizhnarodne naukovy-tekhnychny spivrobitnyctvo yak chynnyk modernizaciji ekonomiky [International scientific and technical cooperation as a factor of economic modernization]. *Scientific notes [of the Ukrainian Academy of Printing]*, no. 3, pp. 30–35.
9. Mensch, G. (1979). *Stalemate in Technology – Innovations Overcome the Depression*. Cambridge, MA: Ballinger.
10. Mikhaилоva, D.O. (2014). Naukovy-tekhnychny spivrobitnyctvo v ramkakh Ukraїna–JeS yak chynnyk pidvyshhennja mizhnarodnoji konkurentospromozhnosti kraїny [Scientific and technical cooperation within Ukraine-EU as a factor in increasing the country's international competitiveness] *Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikov*, t. 19, vol. 2/1, pp. 125–128.
11. Pavlik, I.E. (2017). Transkordonne spivrobitnyctvo Ukraїny i Poljskhi v aghrarnij sferi: problemy ta perspektyvy [Cross-border cooperation between Ukraine and Poland in the agricultural sector: problems and prospects]. *Economic analysis: collection of scientific works / Ternopil National Economic University*. Ternopil: Publishing and Printing Center of Ternopil National University of Economics “Economic Thought”, vol. 27, no. 3, pp. 62–70.
12. Cymbalista, N.A. (2014). Ukraїnsjko-poljskije transkordonne spivrobitnyctvo v aghrarnij sferi u konteksti jevropejskoho integraciji: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku [Ukrainian-Polish cross-border cooperation in the agricultural sector in the context of European integration: current status and development prospects]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 2(106), pp. 240–247.
13. Chernetska, T.V. (2009). *Mizhnarodne naukovy-tekhnychny spivrobitnyctvo v umovakh globalizaciji* [International scientific and technical cooperation in the context of globalization] (PhD Abstract). Kyiv: National Economic University named after Vadym Hetman.
14. Voitko, S.V. (2012). *Upravlinnja rozvytkom naukomistkykh pidpryjemstv* [Management of development of knowledge-intensive enterprises]. Kyiv: NTUU “KPI”. (in Ukrainian)
15. Semenov, K.A. (1998). *Mezhdunarodnye ekonomycheskye otnosheniya* [International economic relations]. Moscow: Gardarika.
16. Gashutina, O.E. (2013). Aktualjni problemy integraciji naukovy-tekhnychnoji sfery Ukraїny u svitovyj ta jevropejskij naukovy-tekhnychnyj prostir [Actual problems of integration of scientific and technical sphere of Ukraine into the world and European scientific and technical space]. *Theory and practice of public administration*, vol. 4(43), pp. 262–266.
17. Pro naukovy ta naukovy-tekhnychny dijalnistj: Zakon Ukraїny # 848-VIII, redakcija vid 19.04.2020 [On scientific and scientific-technical activity: Law of Ukraine № 848-VIII, edition of 19.04.2020]. Database “Legislation of Ukraine”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
18. Memorandum pro vzajemorozuminnja mizh Ministerstvom aghrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukraїny ta Ministerstvom z pytanj zminy klimatu ta zakhystu navkolyshnjogho seredovyshha Ob'jednanykh Arabskijkh Emirativ shhodo spivrobitnyctva u sferi siljskoghho hospodarstva ta bezpechnosti kharchovykh produktiv vid 20 ljutogho 2019 r. [Memorandum of Understanding between the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine and the Ministry of Climate Change and Environmental Protection of the United Arab Emirates on cooperation in agriculture and food safety dated February 20, 2019]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784_001-19
19. Country Programming Framework for Ukraine 2016 to 2019 (2016). Food and Agriculture Organization of the United Nations.
20. U Minagropolityky obghovoryly stan ta podaljsi naprjamy spivpraci z FAO [The Ministry of Agrarian Policy discussed the state and further directions of cooperation with FAO]. Official Website of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-minagropolitiki-obgovorili-stan-ta-podalshi-napryami-spivpraci-z-fao>
21. Jaroslav Ghadzalo: pro 100-richchja NAAN, perspektyvy, zdotuky ta mizhnarodne spivrobitnyctvo Akademiji [Jaroslav Ghadzalo: on the 100th anniversary of NAAS, prospects, achievements and international cooperation of the Academy]. Official site of the National Academy of Agrarian Sciences. Available at: <http://naas.gov.ua/slide/yaroslav-gadzalo-pro-100-r-chchya-naan-perspektivi-zdotuky-ta-m-zhnarodne-sp-vrob-tnitstvo-akadem/>
22. Dani oficijnogho sajtu USAID v Ukraїni [Data from the official USAID website in Ukraine]. Available at: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/agriculture>